

Chaplinov "Mališan" u predškolskom odgoju

Ćatić, Alma

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:668060>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-06-29**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

ALMA ĆATIĆ

CHAPLINOV *MALIŠAN* U
PREDŠKOLSKOM ODGOJU

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, rujan 2020.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ
ZAGREB

Ime i prezime pristupnika: Alma Čatić

**NASLOV RADA: CHAPLINOV *MALIŠAN* U PREDŠKOLSKOM
ODGOJU**

DIPLOMSKI RAD

MENTOR: doc. dr. sc. Marina Gabelica

SUMENTORICA: Ana Đorđić, prof.

Zagreb, rujan 2020.

Sadržaj

UVOD	6
1. FILMSKA UMJETNOST.....	8
1.1. FILM.....	8
1.2. CRNO-BIJELI FILM.....	9
1.3. FILM U BOJI	9
1.4. NIJEMI FILM	10
1.5. ZVUČNI FILM	11
1.5.1. ŠUMVI	11
1.5.2. GOVOR.....	12
1.5.3. GLAZBA.....	12
1.5.4. TIŠINA.....	12
2. UPORABA FILMA U PREDŠKOLSKIM USTANOVAMA	14
2.1. FILM U FUNKCIJI ODGOJA I OBRAZOVANJA.....	14
2.2. „SEDMI KONTINENT“	15
2.3. FILM U PREDŠKOLSKIM USTANOVAMA	15
3. CHARLIE CHAPLIN I UTJECAJ NJEGOVIH FILMOVA	19
3.1. BIOGRAFIJA.....	19
3.2. CHAPLINOV UTJECAJ NA FILMSKU KOMEDIJU.....	20
3.3. CHAPLINOV UTJECAJ NA MODERNI FILM.....	21
3.4. <i>MALIŠAN</i>	23
4. METODIČKA RAZRADA FILMA <i>MALIŠAN</i>	25
5. POLOŽAJ FILMA U SUSTAVU UMJETNOSTI I MEDIJA	38
ZAKLJUČAK.....	40
LITERATURA	41

SAŽETAK

Mediji imaju veliku ulogu u odgoju djece. Medijska džungla uvelike je zaslužna za pozitivne, ali i negativne utjecaje na svoje korisnike. *Kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje* kao jednu od ključnih kompetencija navodi i kompetenciju kulturne svijesti i digitalnog izražavanja koju trebaju posjedovati svi odgojitelji, a ona je usko je povezana s medijskom pismenošću koju je potrebno razvijati kod sve djece, i to od najranije dobi. Kako bi to bilo moguće, potrebno je iskoristiti sva postojeća znanja vezana uz odgoj djece rane i predškolske dobi s ciljem razvijanja medijske pismenosti kod djece. Jedan od načina razvijanja medijske pismenosti djece jest uporaba crno-bijelog filma kao dijela povijesti filma i kulture.

U ovom radu govori se o interpretaciji crno-bijelog filma te njegovim sastavnicama, a posebno se razrađuju stvaralaštvo Charlieja Chaplina te njegov film *Mališan*. Također, u radu se govori o uporabi filma kao medija s ciljem razvoja medijske pismenosti kod djece u ustanovama ranog i predškolskog odgoja te o uključenosti tih ustanova u projekte povezane s medijskom pismenošću. Posebno je opisana i metodička razrada filma *Mališan* koja uključuje aktivnosti te razvojne ciljeve za djecu predškolskog uzrasta.

Ključne riječi: Charlie Chaplin, *Mališan*, medijska pismenost, film

ABSTRACT

The media play a major role in raising children. The media jungle is largely responsible for the positive but also the negative effects on its consumers. Competence of cultural awareness and digital expression are closely related to media literacy, which should have been developed within all children, from the earliest age. The Curriculum for Early and Preschool Education lists competence of cultural awareness and digital expression are, which has to be attended by all educators, as one of the key competencies. In order to accomplish that, it is necessary to use all existing knowledge and develop media literacy in children. That is possible by using black and white film which is also a part of the history of films and culture.

The purpose of this paper is to interpret black-and-white film with its compositions, and especially discuss the work of Charlie Chaplin and his film *The Kid*. Also, the paper discusses the use of films such as media with the entire development of media literacy of children in the institution of early and preschool education, and the inclusion of these institutions in projects related to media literacy. Also, paper describes the methodical elaboration of the movie *The Kid*, which includes activities and development goals for preschool children.

Keywords: Charlie Chaplin, *The Kid*, media literacy, movie

UVOD

Današnje društvo obiluje mnoštvom novih sadržaja, a u tome prednjače mediji i s njima usko povezana tehnologija. Nove generacije djece naprednije su u mnogim područjima te im je, između ostalog, i zbog toga potrebno omogućavanje pristupa različitim informacijama.

Ovaj je rad usmjeren pretežito odgojiteljima, ali ujedno se njime mogu poslužiti i roditelji prilikom razmišljanja o tome na koje se sve načine različita filmska djela mogu iskoristiti kako bi se kod djece razvijale kulturna svijest i izražavanje. S obzirom na to da je razvijanje kulturne svijesti i izražavanja izrazito važno te da ono ima utjecaj na različite aspekte djetetove ličnosti, ključno je medijsko opismenjavanje djeteta te svakodnevno usavršavanje odgojitelja.

Mogućnost pristupa kvalitetnim filmovima od iznimne je važnosti u pogledu ostvarivanja kvalitetna filmskog dječjeg iskustva. Iz tog se razloga ovaj rad usmjerio životu i stvaralaštvu Charlieja Chaplina te njegovim crno-bijelim i nijemim filmovima, a posebice filmu *Mališan*.

Ovaj diplomski rad podijeljen je u poglavlja s ciljem lakše organizacije i preglednosti. Rad se sastoji od šest poglavlja te zaključka. Prvo poglavlje opisuje film, iznosi njegovu definiciju te općenite sastavnice, a ujedno se bavi i opisom filma s obzirom na njegove auditivne i vizualne karakteristike. Dakle, unutar prvog poglavlja opisane su vrste zvukova te crno-bijeli film i film u boji. Drugo poglavlje odnosi se na film u funkciji odgoja i obrazovanja s posebnim naglaskom na projekte te aktivnosti provedene u različitim zagrebačkim vrtićima koji su se odnosili na uporabu filma kao medija i umjetničkog djela. Također, u drugom se poglavlju opisuje važnost digitalne kompetencije kod odgajatelja te važnost medijskog opismenjavanja. Treće poglavlje odnosi se na život i djelo Charlieja Chaplina te se iznosi njegova detaljna biografija, a poglavlje uključuje i Chaplinov doprinos filmskoj komediji te modernom filmu. Također, ukratko se opisuje i sadržaj filma *Mališan* te njegova važnost. Iduće, četvrto poglavlje uključuje detaljan opis i metodičku razradu provođenja filma *Mališan* s djecom predškolske dobi unutar ustanove ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja. Razrada se sastoji od opisa razvojnih ciljeva, opisanih aktivnosti u trima različitim područjima te ujedno i slika

poticaja koje su potrebne kako bi bilo moguće provesti određenu aktivnost. Zadnje, peto poglavlje odnosi se na položaj filma kao medija i vrste umjetnosti.

1. FILMSKA UMJETNOST

1.1. FILM

Film i sve ono što se veže uz pojam filma seže nedaleko u prošlost te se može reći kako se riječ „film“ prvotno vezala uz materiju koja je osjetljiva na svjetlost te je prvi put spomenuta u Thornthwaiterovu fotografskom priručniku (Peterlić, 2018: 44). Najčešća definicija filma koja se koristi jest ta da je film „fotografski i fonografski zapis izvanjskog svijeta“ (Peterlić, 2018: 44). Dakle, može se reći kako se film odnosi na audiovizualne zapise koji aktiviraju određena osjetila pojedinca. Film se može smatrati i vrstom „budnog sna“ jer prilikom gledanja filma ljudi doživljavaju film kao stvaran život. Iz tog razloga, film se može promatrati kao vrsta zabave i umjetnosti te on ima psihološko, sociološko te odgojno-obrazovno značenje.

Umjetnošću se, prema Hrvatskoj enciklopediji, smatra „ukupnost ljudske duhovne djelatnosti s pomoću sredstava kojima se izražava estetsko iskustvo, uključujući stvaranje, stvoreno djelo i doživljaj djela“¹. Dakle, iz definicije proizlazi da se umjetnošću smatra sve ono što u sebi sadrži određenu estetsku vrijednost, a ujedno u čovjeku, kada je izložen pojedinom umjetničkom objektu, izaziva određene emocije. Umjetnost je ono što stoji između čovjeka i njegovih emocija te na svakog čovjeka ima drugačiji emocionalni utjecaj.

Film se smatra umjetnošću jer uključuje mnoštvo izražajnih sredstava koja su, između ostalog, potrebna kako bi se nešto moglo nazvati umjetnošću, a uključuje i sam proces produkcije koji je potreban kako bi se došlo do filma kao završnog proizvoda. Također, kao i sve druge vrste umjetnosti, i film sadrži specifična izražajna sredstva. Neka od njih jesu auditivne odlike filma – zvuk te slikovne odlike filma – boja, osvjetljenje, okvir, ali i kompozicija. Auditivne odlike odnose se na zvuk, a on uključuje šum, govor, glazbu, ali ujedno i – tišinu. Slikovne odlike filma odnose se na ranije navedene elemente jer gledatelj ima sposobnost „filmskim očima“ uočiti ono što mu film prezentira.

¹ <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=63162> (10.7.2020)

1.2. CRNO-BIJELI FILM

Crno-bijela tehnika koristila se u nijemom filmu te je 1935. godine počela iščezavati kada ju je zamijenila tehnika u boji (Peterlić, 2018). Korištenje crno-bijele tehnike rezultiralo je bržim ritmom i pokretima kamere, kraćim kadrovima, a sve je to omogućavalo bolji prikaz izvanjskog svijeta. Bez obzira na to, i dalje se vodi rasprava o tome čini li izostajanje boje film manje realnim u odnosu na izvanjski svijet, primjerice, može li dokumentarni film koji je snimljen u crno-bijeloj tehnici biti realan publici s obzirom na to da stvarnost nije crno-bijela. Međutim, Peterlić (2018) je stava kako bi se boja posebice trebala koristiti u dokumentarnom filmu s obzirom na to da fizička realnost nije crno-bijela. Samim tim, navodi kako bi dokumentarni film trebao biti u boji da bi se gledatelji snažnije poistovjetili s autorskom vizijom stvarnosti koja im se prikazuje. Međutim, crno-bijela tehnika koja se koristila prije pojave boje bila je iznimno privlačna gledateljima te ih to „odsustvo boje“ nije sprječavalo u tome da takav film dožive sličnim stvarnosti.

Nepostojanje boje, u pogledu filmske umjetnosti, imalo je poseban značaj među pojedinim umjetnicima. Mnogi glumci i režiseri odbijali su uporabu boje u svojim filmovima, pa tako i sam Charlie Chaplin. Chaplin je jedan od umjetnika koji je tvrdio kako crno-bijeli nijemi filmovi imaju posebnu čar koju filmovi u boji i s posebnim zvučnim efektima nikako ne mogu zamijeniti (Winston Dixon, 2015). Boja se u filmu koristi kako bi se dočarao izvanjski svijet ili čak kako bi se on preobrazio. Prvi film u boji u današnjem smislu, u kojem su se koristile sve boje spektra, jest *Becky Sharp* (Rouben Mamoulian) iz 1935. godine (Peterlić, 2018).

Prvi problem koji se javio prilikom uporabe boje u filmovima odnosio se nemogućnost tehničke izrade filma u boji. Svaka se sličica, kao i svaka kopija filma, bojala ručno. Filmovi su se razlikovali jer su bili drugačije obojeni te su nakon tog razdoblja počela istraživanja kako napraviti kvalitetan film u boji.

1.3. FILM U BOJI

Pojavom filma u boji 1935. godine započela je nova era filmova koji su uvelike imali utjecaj na gledatelja te na njegov način doživljavanja filma. Boja se u filmu počela koristiti na različite načine. Primjerice, svrha korištenja boje bila je preobrazba izvanjskog svijeta ili čak odabir neke dominantne boje u pojedinom prizoru ili sceni

čiji je cilj bilo djelovanje na gledatelja. Samim tim, može se reći kako svaka pojedina boja unutar filma ima utjecaj na psihologiju čovjeka, to jest na način na koji će utjecati na gledatelja.

Lilly Mitz-Seara svojim je poučnim videoradom o utjecaju boje na čovjeka iznijela podjelu na tople i hladne boje koje imaju različite utjecaje na ljudske emocije. Peterlić (2018) također potvrđuje taj navod koji obrazlaže time kako tople i hladne boje imaju topao i hladan utjecaj na ljudske emocije. Najtoplije boje jesu crvena, narančasta i žuta koje simboliziraju strast, ljubav i sreću, ali pritom je bitno uzeti u obzir činjenicu da crvena boja ponekad može biti simbolom ljutnje, srdžbe i drugih negativnih emocija. Najhladnije boje jesu zelena, plava i ljubičasta koje simboliziraju povjerenje, vjeru i oporavak. Također, svaka od navedenih boja može izazvati i pozitivne, ali i negativne emocije gledatelja, a to ovisi o redatelju i načinu na koji on želi prikazati određenu boju s obzirom na cilj koji želi ostvariti. Kontrast boja ima veliku ulogu u određivanju kvalitete i zasićenosti pojedine boje. Boja ovisi i o kulturi u kojoj se ona ostvaruje jer, baš kao i jezik, svaka kultura drugačije percipira pojedinu boju. Bez obzira na to, ne postoji univerzalna definicija boje ni jednak način na koji će boja djelovati na gledatelja. Svaki pojedinac sam percipira boju te ona na njega ostavlja individualan dojam. Gledatelji zamjećuju dominantne boje pojedinog prizora te je – iako se boja u filmu veže uz realitet fizičkog, odnosno izvanjskog svijeta, a crno-bijela tehnika ne odgovara tom realitetu – vidljivo kako su crno-bijeli filmovi bez obzira na „odsutnost boje“ (ali i zvuka) ostvarivali umjetničke uspjehe.

1.4. NIJEMI FILM

Vizualnost i ono što je ugodno gledateljevu oku bili su glavni fokus svih filmskih umjetnika. Tome svjedoči i činjenica kako je film od 1895. do 1928. godine bio nijem. Bez obzira na to, filmski umjetnici i dalje su očaravali gledatelje svojim umijećem stvaranja filma. Pokušaji umanjivanja tišine zabilježeni su pojavom filma *Pjevač Jazza (The Jazz Singer, Alan Crosland, 1927)* (Peterlić, 2018).

Tišina predstavlja jedan od najspecifičnijih dramaturških efekata s obzirom na to da je tišina jedan od filmskih alata kojima se pokušava utjecati na gledatelje. Bez obzira na to što rani nijemi filmovi nisu uključivali postojanje glazbe, osim u kontekstu popratne glazbe, stilizirani zvukovi bili su popularni u igranim filmovima, posebice u

onima Charlieja Chaplina. Charlie Chaplin sinkronizirao je svoje filmove karikaturalnim zvukovima (Turković, 2012). Premda se nijemim filmom smatraju svi filmovi koji su obilježeni nepostojanjem govora i postojanjem tišine, može se reći kako nijemi film zapravo nije bio u potpunost nijem. Turković (2012) navodi kako je tijekom projekcije nijemog filma često bio taj da kinooperateri komentiraju film upućujući gledatelje na to o kome se na platnu radi, kakvi su međusobni odnosi likova i slično. Također, prilikom projekcije filma, glazba se koristila kao prijelaz između sličica te se 1895. godine, kada su braća Lumiere prikazivali svoje filmove, uz projekciju filma koristio klavir (Reay, 2004). Nijemi film može se smatrati i univerzalnim načinom prikazivanja filma upravo zbog nepostojanja jezičnih barijera Peterlić (1996) navodi kako su zbog odsustva zvuka nijemi filmovi uključivali pojednostavljene likove i priče te je iz tog razloga nijemi film gotovo nestao.

1.5. ZVUČNI FILM

Peterlić (2018) navodi kako se već u počecima upotrebe zvučnog filma uočila potreba za upotrebom zvuka u pojedinim prizorima kako bi gledatelji bili svjesni toga da se određeni prizor dogodio. Primjerice, prilikom zatvaranja vrata gledatelji ne moraju vidjeti scenu zatvaranja vrata, ali nakon što čuju zvuk zatvaranja vrata svjesni su toga da su se vrata u filmu zatvorila. Montažer zvuka Martin M. Kerner (1989) navodi kako je cilj zvuka simuliranje stvarnosti s ciljem stvaranja nečega što izvan scene možda i ne postoji te s ciljem stvaranja boljeg raspoloženja unutar filma.

1.5.1. ŠUMOVI

Šumovima se smatraju svi oni zvukovi koji se pojavljuju unutar filma, a nisu glazba i govor. Primjerice, zvukovi koji se pojavljuju u prirodi, od različitih šumova ili glasanja životinja pa sve do mehaničkih zvukova koje stvara čovjek poput hodanja, trčanja i slično. Šumovi koji se pojavljuju unutar filma mogu biti vezani uz izvor zvuka pa se mogu pojavljivati istodobno s njim, a često su puta snimljeni naknadno te prilikom montaže. Pojava filmske tišine zabilježena je u filmu Kinga Vidora *Aleluja (Hallelujah, 1929)* u kojem se tijekom cijelog njegova trajanja čuju zvukovi i glazba, a na kraju filma pojavljuje se tišina kako bi se pridonijelo osjećaju napetosti i nelagode (Peterlić, 2018).

1.5.2. GOVOR

Govor se također može shvatiti vrstom šuma zbog toga što je to zvuk koji stvara čovjek. Usto, neverbalni je govor od iznimne važnosti. Iako se gledatelji usmjeravaju na ono što glumac govori, neverbalni govor (govor tijela, izraz lica, usana i slično) ima veliku ulogu prilikom razumijevanja ukupnog filma ili pojedinog lika (Peterlić, 2018). Ključan značaj u percipiranju zvuka na filmu ima montaža jer se govor može raščlaniti na različite načine pa se može koristiti i tako da izvor zvuka ne mora biti vidljiv. Prammagiore i Wallis (2005) navode kako osim spajanja vizualnog i auditivnog i načina na koji su ta dva segmenta spojena, veliku ulogu na percepciju zvuka ima i njegova jačina.

1.5.3. GLAZBA

Glazba, kao i ostale vrste zvukova, može imati svoj izvor u prizoru, a može biti i pridodana filmskom prizoru. Sve do masovne proizvodnje filmova koji su uključivali različite vrste zvukova, glazba je bila pridodana prizoru. To se tijekom kasnijih godina proizvodnje filma promijenilo jer je cilj filma bio da gledatelj vidi stvarnu sliku onoga što mu se prikazuje. Razvojem novih tehnologija, film, kazalište, radio i glazbena industrija počeli su djelovati zajedno s ciljem stvaranja što boljeg proizvoda koji će se svidjeti potrošačima (Reay, 2004). Glazba može imati različite učinke, ali bez obzira na to koliko se glazba i film razlikuju, imaju i neke sličnosti. Razlike se očituju u tome što se uz film vežu vremensko i prostorno određenje, a uz glazbu isključivo ono vremensko. Sličnosti filma i glazbe vidljive su u tome što se oba umjetnička djela zasnivaju na homogenosti i neprekinutu nizu (Peterlić, 2018).

1.5.4. TIŠINA

Tišina se unutar filma može smatrati i negacijom zvuka. Lossef i Doctor (2007) navode kako se tišina može smatrati i vrstom govora koja u gledatelju budi određena osjećanja. Turković u svom pojmovniku razlikuje prizornu, neprizornu te potpunu tišinu.² S obzirom na navedene vrste tišine, njihovo zajedničko obilježje jest to da se sve tri vrste pojavljuju isključivo u zvučnom filmu. Dakle, zvuk se dijeli na prisutnost ili odsutnost, to jest na postojanje zvuka ili nepostojanje zvuka, to jest na

² https://www.academia.edu/2296877/Zvuk_na_filmu-pojmovnik (10.7.2020)

tišinu., tišina kao vrsta zvuka u filmu ne predstavlja potpuno odsustvo zvuka u zvučnom filmu, već ona postoji samo ako se radi o potpuno nijemom filmu.

2. UPORABA FILMA U PREDŠKOLSKIM USTANOVAMA

2.1. FILM U FUNKCIJI ODGOJA I OBRAZOVANJA

Film kao umjetnost, među mnogim svojim obilježjima, ima i odgojno-obrazovnu vrijednost. Kako bi ga bilo moguće koristiti u tu svrhu u ustanovama ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, potrebno je poticati razvoj filmske i medijske pismenosti djece od najranije dobi. Definicija medijske pismenosti utvrđena je 1993. godine te označava „sposobnost pristupa, analize, vrednovanja i odašiljanja poruka“ (Aufderheide, 1993 prema Malović i sur., 2014: 148).

Djeca prije polaska u školu stvaraju razne sheme kojima pokušavaju interpretirati mnoštvo podataka koje dobivaju, a posebice prilikom gledanja filma i shvaćanja fabule. Što se tiče samog razumijevanja te usvajanja medijske pismenosti, brojni su faktori koji na to utječu. Sindik (2012) navodi kako su važni okolina te kulturološka obilježja područja u kojem se dijete nalazi. Također, Sindik ističe i obilježja poput vremenskog trajanja koje je dijete provelo koristeći određeni medij, način na koji se taj medij koristio, sadržaj medija te dob djeteta. U svemu navedenom, velik utjecaj imaju roditelji, ali i odgojitelji. S obzirom na to da su odgojitelji osobe s kojima djeca provode većinu svog vremena, važno je znati na koji način usmjeriti djecu te ih potaknuti na razmišljanje. Bitno je ograničiti vrijeme koje dijete provodi bivajući izloženo medijskim sadržajima, obratiti pažnju na to što dijete gleda i kojim se medijskim sadržajima bavi te potaknuti dijete na razgovor o tome što je gledalo.

Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje navodi ranije navedene stavke kao važne prilikom definiranja ključnih kompetencija u pogledu digitalnih kompetencija, ali ujedno i kompetencija kulturne svijesti i digitalnog izražavanja (MZOS, 2014). Redefiniranje pojma digitalnih kompetencija od iznimne je važnosti jer definicija uključuje sposobnost snalaženja i korištenja medijskih sadržaja, a isključuje razvoj kritičkog mišljenja kod djeteta. Iz tog su razloga brojne ustanove ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja provele različite projekte i aktivnosti s ciljem razvoja kritičkog mišljenja kod djece.

2.2. *SEDMI KONTINENT*

Važnost medijske pismenosti prepoznale su i brojne ustanove predškolskog odgoja uključivane u obrazovni program „Sedmi kontinent“ koji djeci nudi kvalitetno filmsko opismenjavanje. Brojne radionice te izrada različitih optičkih igračaka na razne načine utječu na kvalitetan razvoj djece te im pružaju priliku za medijsko i opismenjavanje.

Program „Sedmi kontinent“, osim za razvijanje medijske pismenosti kod djece, usmjeren je i na djecu koja dulje borave u bolnici. Osim toga, program se sastoji i od filmske projekcije u okviru „Putujućeg Sedmog kontinenta“ nakon čega djeca razgovaraju o gledanom filmskom sadržaju sa svojim odgajateljima. U pedagoškoj godini 2018./2019. program se usmjerio prema prikazivanju određenih filmskih naslova djeci od četiri do šest godina. Jedan od prikazanih filmova bio je upravo film *Mališan* (*The Kid*, 1921) Charlieja Chaplina, prikladan za djecu predškolske dobi te se smatra jednim od kvalitetnih filmova koji omogućuju djeci i brojne spoznaje. Na mrežnim stranicama „Sedmog kontinenta“ nalaze se brojni razlozi za prikazivanje ovoga Chaplinova filma te ideje provođenja aktivnosti s djecom. Prvenstveno, važno je naglasiti doživljaj crno-bijelog i nijemog filma koji je velikoj većini djece stran i nepoznat. Međutim, bez obzira na nedostatak riječi i boje, neverbani govor te pantomima u kojoj je Chaplin poznat kao vješt, djeci olakšavaju razumijevanje filma³.

2.3. *FILM U PREDŠKOLSKIM USTANOVAMA*

Film *Mališan*, u kojem se isprepliću žanrovi komedije i drame, bio je predmetom istraživanja u zagrebačkom dječjem vrtiću „Ivana Brlić-Mažuranić“. Odgojiteljice su ovaj film odabrale prvenstveno s ciljem opismenjivanja djece u pogledu crno-bijelog i nijemog filma, usvajanja poruke filma koja govori o pozitivnosti i u najtežim životnim situacijama te o pronalasku ljudi s kojima je takav pozitivan život moguć. Također, usmjerile su se likovnom i emocionalnom izražavanju te komunikacijskim vještinama. Cilj emocionalnog izražavanja bio je usvajanje emocija neverbalnim

³<https://www.sedmikontinent.org/wp-content/uploads/2019/02/7kontinent-brosura-vrtici-2.pdf?x73163> (15.7.2020.)

putem dok se likovno izražavanje odnosilo na tehnike u crno-bijeloj boji. Osim toga, djeca su izrađivala i svoju slikovnicu te vlastiti crtani film.⁴

U Zborniku radova, nastalom u okviru Međunarodnoga znanstveno-stručnog skupa u Sisku 2017. godine, opisane su provedene aktivnosti koje su bile dijelom istraživanja, a koje se odnosilo na utjecaj medijskih sadržaja kod djece predškolske dobi te na utjecaj medija u svakodnevnom životu roditelja i odgojitelja te djece. Istraživanje je provedeno 2015. godine u zagrebačkom vrtiću. Djeca su bila starosti od pet do sedam godina te su im prikazani isječci filmova *Sunčana strana* (*Sunnyside*, Charlie Chaplin, 1919) i *Moderna vremena* (*Modern Times*, Charlie Chaplin, 1936) Charlieja Chaplina te filmovi *Crveni balon* (*The Red Ballon*, Albert Lamorisse, 1956) i *Kralj lavova* (*The Lion King*, Roger Allers, Rob Minkoff, 1994) Nakon prikazanih filmova, odigran je kviz čija su se pitanja odnosila na razumijevanje filma te je potom uslijedila fokus-grupa. Djeca su bila podijeljena u dvije skupine te je većina iz prve skupine odgovorila točno na sva pitanja. Ono što su sva djeca zamijetila jest to da su filmovi Charlieja Chaplina crno-bijeli, a dvije su djevojčice zaključile kako se radi o nijemim filmovima. Velika većina djece izjavila je kako su im se svidjeli filmovi Charlieja Chaplina te da su izrazito šaljivi, a jedan je dječak rekao kako je to animirani film jer je rađen u crno-bijeloj tehnici te da mu se film Charlieja Chaplina nije svidio jer su ga pojedini likovi plašili. Djeca su naglasila kako su Chaplinove filmove gledala u vrtiću, a neki su izjavili kako su ih gledali i kod kuće. U istraživanju je navedeno da su roditelji također bili oduševljeni Chaplinovim filmovima te su odlučili razvijati medijsku pismenost kod sebe, ali i kod svoje djece.

U zagrebačkom dječjem vrtiću „Pčelica“ u kojem je provedeno ranije spomenuto istraživanje, odgojiteljica s djecom iz svoje skupine izrađuje optičke igračke te djeci prikazuje crno-bijele filmove i filmove u boji o kojima zatim zajedno promišljaju. 2014. godine osmislila je kraći program „Kreativnost kroz medije“ za djecu s poremećajima pažnje. Osim toga, navodi kako u vrtiću često gledaju i kratke filmove Charlieja Chaplina, primjerice *Mališan*, *Ernest i Celestine*.⁵

⁴<http://www.vrticivanebrlicmazuranic.zagreb.hr/UserDocImages/Projekt%20Sedmi%20kontinent.pdf> (16.7.2020.)

⁵<https://www.medijskapismenost.hr/kako-u-jednom-zagrebackom-vrticu-djeca-razvijaju-medijsku-pismenost/> (16.7.2020.)

U zagrebačkom vrtiću „Zaprude“ odgojiteljice su osnovale Medijsku skupinu kako bi djeci prikazivale što kvalitetnije medijske sadržaje. Za prvi projekt odabrale su Disneyjev film *Ružno pače* iz 1943. godine te su za djecu pripremile cijeli prostor kao kinodvoranu, gdje su sva djeca dobila izrađene ulaznice koje su prilikom ulaza morala „poništiti“. Taj „starinski film“, kako su ga odgojiteljice opisale, djeca su iznimno dobro prihvatila. Nakon prikazanog filma, odgojiteljica je djeci pokazala optičku igračku taumatrop nakon čega su je djeca morala i sama izraditi. Nakon prvog prikazanog filma, odgojiteljice su odlučile podijeliti djecu u skupine s obzirom na dob te im na temelju tog prilagoditi sadržaj koji će se prikazivati. Iduće izvedbe uključivale su razne animirane i lutkarske filmove, uglavnom starije klasične filmove koji će im približiti povijest filma. Osim prikazivanja klasičnih filmova, odgojiteljice s djecom osnivaju različite radionice gdje djeca izrađuju različite optičke igračke i druge poticaje povezane s filmom.⁶

U dječjem vrtiću „Različak“ djeca su, u okviru programa „Vrtići u kvartovskom kinu“ u organizaciji „Sedmoga kontinenta“, imala priliku pogledati film *Ježeva kuća* (Eva Cvijanović, 2017). Prema iskustvu i doživljajima odgojiteljica, djeca su bila zainteresirana tijekom cijelog filma te su nakon projekcije imala mnoštvo pitanja. Djeca su bila zaintrigirana bojama, glazbom, likovima te samim načinom na koji je film stvoren.⁷

Pedagogica Marija Falamić (2012) opisala je projekt proveden u zagrebačkom dječjem vrtiću pod nazivom „Od priče do filma u sedam koraka“, nastao u suradnji sa studentom Učiteljskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Projekt je uključivao gledanje filma *Crveni balon*, razgovor o filmu te izradu vlastita filma. Prvo je djeci prikazan film o crvenom balonu nakon čega su neka djeca imala i prva iskustva s kamerom. Nakon dana provedena s kamerom, djeca su počela koristiti kameru u svakodnevnom životu snimajući svoje aktivnosti te glumeći različiti scene iz filma. Zatim su odlučili snimiti vlastiti film *Lov na morskog psa*. Djeca su prvo osmislila priču nakon čega su je nacrtala na plakat. Na kraju, djeca su po vlastitom nahođenju snimila svoj film te je kasnije u vrtiću održana i premijera filma.

⁶ <https://www.medijskapismenost.hr/u-nasem-vrtickom-kinu-djeca-gledaju-kvalitetne-crtice-i-uce/> (20.7.2020.)

⁷ <https://www.medijskapismenost.hr/program-filmske-pismenosti-za-predskolce-njihove-odgojitelje-i-roditelje/> (20.7.2020.)

Sličan projekt proveden je i u dječjem vrtiću Vrbovec 2017. godine, a uključivao je suradnju djece i njihovih roditelja. Projekt je započeo formiranjem medijskog centra gdje su se djeca prvo upoznavala s medijima kojima se mogu koristiti, donosila zaključke te razgovarala s roditeljima o onome što su naučila. Nakon nekog vremena, djeca su od kuće počela donositi različite materijale koji bi im mogli koristiti prilikom formiranja medijskog centra. Osim toga, djeca su počela pokazivati interes za predmetima kao što su fotoaparati i projektori. Odgojiteljice su interes djece odlučile iskoristiti te pomoću projektor prikazivati slikovnicu kao svojevrsan oblik filma. Njihov zaključak bio je da su djeca bila više koncentrirana prilikom čitanja slikovnica pomoću projektor jer kada se on ne bi koristio, pažnja djece ne bi bila usmjerena na slikovnicu već na međusobnu komunikaciju. Projektor je djeci omogućio bolju vizualizaciju te veći format, zbog čega su djeca imala više koncentracije.

Još jedan projekt koji je bio povezan s filmom te kasnijom izradom vlastita filma proveden je u dječjem vrtiću u Pazinu. Film *Priča o Aleksandri* snimila su djeca od pet do sedam godina. Na mrežnim stranicama dječjeg vrtića opisana je cijela aktivnost, a ondje se nalazi i film koji su djeca snimila. Inicijativu su pokrenule dvije djevojčice koje su nakon, što su pogledale film *Capelito* u vrtiću, odlučile nacrtati „priču“ filma te su napravile televizor od kartona na kojem su prikazivale svoje crteže. Nakon svojevrijem provedene aktivnosti, ostala su se djeca uključila u projekt te su od plastelina i glinamola napravila figurice koje će glumiti u njihovu filmu. Djeca su sama izradila i mjesto na kojem će glumiti te su samostalno snimila film. Osim što su se djeca likovno izražavala te promišljala o tome kako i na koji način sve odraditi, naučila su ponešto i o filmskim izražajnim sredstvima s obzirom na to da su morala odrediti kut kamere, jesu li svi elementi uočljivi unutar kamere, pripaziti na osvjetljenje i slično. Nakon snimljenog filma, odgojiteljice su razgovarale s djecom o cijelom postupku, kao i samom filmu⁸.

⁸ <http://vrtic-olgaban-pazin.hr/2013/12/19/djecia-prica/> (20.7.2020.)

3. CHARLIE CHAPLIN I UTJECAJ NJEGOVIH FILMOVA

3.1. BIOGRAFIJA

Charles Spencer Chaplin rođen je 6. travnja 1889. u Londonu. Njegovi su roditelji bili zabavljači u glazbenoj dvorani. Otac mu je bio vokalist i glumac, a majka pjevačica i glumica. S obzirom na to da je Chaplin veći dio svog djetinjstva proveo u siromaštvu, pa čak i živeći i na ulicama grada, to je stvorilo kontekst u kojem je htio ostvariti bolji život za sebe i svog brata. Braća Chaplin bila su u bliskim odnosima te su na temelju teško provedenog djetinjstva naučila kako biti dobri poduzetnici. Chaplinove nedaće, siromaštvo, beskućništvo i glad, imale su velik utjecaj na radnju njegovih kasnijih filmova. Chaplin je demonstrirao scensku prisutnost, prirodnu sposobnost za lažnim predstavljanjem i plesom. Razvio je svoj lik skitnice radeći pritom na 34 kratka filma. Lik skitnice stekao je ogromnu popularnost širom svijeta. Chaplin je od najranije dobi tražio potpunu umjetnički kontrolu i slobodu. Lik tihog skitnice bio je ključan za Chaplinov uspjeh te su nijemi filmovi uspjeli premostiti sve jezične barijere nakon čega je Chaplin dosegao još veću popularnost. Razlog tome jest i to što bi njegov lik skitnice izvukao pouku iz svake životne situacije i u njoj pobijedio, ali život mu se ne bi uvelike promijenio. Nakon dolaska zvučnih filmova, Chaplin je snimio *Cirkus (Circus)* 1928. godine, *Svjetla velegrada (City Lights)* 1931., godine te *Moderna vremena (Modern Times)* 1936. godine. Navedeni filmovi smatraju se ključnim djelima Chaplinove umjetnosti te su u osnovi nijemi filmovi s Chaplinovom glazbom i zvučnim efektima. Chaplinov *Veliki diktator* nastao je iz otpora njemačkom diktatoru Adolfu Hitleru, nacizmu, antisemitizmu i fašizmu. Snimljen je i objavljen u SAD-u. Svoj dobro poznati lik skitnice Chaplin je iskoristio i u ovom filmu gdje je također odigrao i ulogu diktatora. Film je smatran činom hrabrosti u tadašnjem političkom okruženju zbog ismijavanja nacizma i zbog prikaza progonstva Židova. Iako su Chaplina mnogi smatrali genijem, mediji su ga svakodnevno pratili i zbog osobnog života. Chaplin je kratko živio u Švicarskoj, nakon čega se vratio u SAD. Bio je glazbenik, skladatelj i koreograf te redatelj i glumac. Napisao je dvije pjesme te koreografirao većinu svojih filmova. Dvije najpoznatije su *Osmijeh* i *Ovo je moja pjesma*. Chaplin je u kasnijoj karijeri opširno pisao o svom životu te je napisao i originalne glazbene skladbe za svoje nijeme filmove koje je ponovo objavio. Umro je u snu na Božić 1977. godine.

3.2. CHAPLINOV UTJECAJ NA FILMSKU KOMEDIJU

Mnogo toga može se naučiti o kreativnosti ispitujući život i umjetnost Charlieja Chaplina, a jedno od toga jest i umjetnost „kreativnog življenja“. Prema Sayers Janet (2011), Chaplin je mnogo puta izjavio kako je bol izvor njegovih komedija, a komedija je ujedno i strategija za život. Komedija je i Chaplinova „terapija“ u službi oslobađanja od osobnih i profesionalnih izazova. Jedan od izvora Chaplinove kreativnosti bili su njegovi autobiografski sadržaji, ali i mnoštvo drugih čimbenika. S obzirom na to da je Chaplin želio slobodu i kontrolu nad onime što radi, njegov je cilj bio proširivanje forme i tehnike svog zanata.

Idući utjecaj imale su i američka kultura i njezina povijest s obzirom na to da je Chaplinov lik skitnice bio američki lik. Charlie Chaplin imao je dvojako mjesto u američkoj kulturi jer je isticao američki san u svojim filmovima, ali ujedno i čeznuo za njim. Iako je Chaplinova umjetnost prvenstveno bila američka, europska filmska industrija imala je također snažan utjecaj.

Max Linder, francuski glumac, imao je veliki utjecaj na Chaplinove filmove. Promjena u njegovim filmovima uslijedila je između 1917. i 1921. kada je počeo proizvoditi komediju po vlastitom nahođenju uzimajući u obzir vlastite preferencije (Brown Kuriyama, 1992). Umjetnost, a posebice komedija, postala je sredstvo za preživljavanje, točnije obrambeni mehanizam. Svoj humor opisao je kao nježnog i dobronamjernog čuvara uma koji ga sprječava da dođe do točke ludosti. Kontrola je bila vrlo važan segment Chaplinova razvoja. S kompanijom United Artists, Chaplin je ima gotovo potpunu kontrolu te je mogao više vremena provesti razmišljajući o svom radu, a samim tim su suradnji s United Artistsom proizašla složenija i bezvremenska djela. Njegova potreba u kojoj je morao imati kontrolu nad svim segmentima svog rada proširila se i na filmska djela drugih. Chaplin je uvijek stvarao ideje za igrane filmove pa je tako i njegova autobiografija uključivala mnoge slučajeve u kojima je dobio konkretne ideje. Primjer toga nalazi se u njegovoj autobiografiji u kojoj opisuje kako je kao dijete svjedočio nepromišljenoj panici ovaca koje su trčale prema klaonici na kraju ulice. Ovo sjećanje veže uz svoje mnogobrojne kasnije filmove koji su spoj tragičnog i komičnog.

Chaplinova komedija uključuje stalnu kreativnost. Kreativnost koja uključuje manipulaciju jezikom, a posebice simbolima. U njegovim filmovima glumci postaju

profesionalci u odmjeravanju vremena kako bi stvorili napetost te prenijeli iznenađenje, a ujedno i ostvarili funkciju komedije. Chaplin je postao izrazito dobar glumac zahvaljujući vještoj upotrebi svog tijela - koristeći svoje tijelo i lice kako bi prenio poruke gledateljima. Njegov poznati lik skitnice dugo je usavršavao te je njegova priča o stvaranju lika i njegova kostima arhetipska.

Chaplinove metode bile su zahtjevne i dugotrajne. Charlie Chaplin glumac je koji je često polazio od nejasne premise jer bi – tijekom snimanja scene – radio na samoj sceni, točnije, tek bi tijekom snimanja određivao materijalni i prostorni sadržaj snimane scene. Često bi se njegova improvizacija temeljila na izmjeni cijele scene kako ne bi bila u suprotnosti s pričom. Međutim, isto koliko je bilo prednosti u improvizaciji, toliko je bilo i nedostataka. Sve do snimanja filma *Veliki diktator* 1940. godine, Chaplin nije snimio film prema dovršenu scenariju. Zbog toga je Chaplinu trebalo dulje vremena kako bi dovršio svoje filmove u odnosu na druge redatelje jer bi usavršavao svaku pojedinu scenu dok ne bi bio zadovoljan. Zato se može reći kako je Charlie Chaplin bio svoj najveći kritičar. Koristio je elemente satire, parodije, tragedije i melodrame. (Sayers, 2011). Bio je iznimno inovativan u korištenju različitih scenarija koji su uključivali veliki broj rekvizita, te filmskih efekata. . Za većinu je svojih komedija skladao i glazbu te je poznat po tome da je odbijao upotrebu zvuka sve dok se to stvarno nije moralo. Budući da je u Chaplinovo vrijeme film bio relativno nov medij, posebice u kontekstu zabave, može se reći kako je njegova komedija imala veliki utjecaj na film. Charlie Chaplin u svom zrelom razdoblju stvorio je bezvremenske filmove, a njegova je vizija bila bez presedana te je uključivala paradoks i dvosmislenost. Njegovi su filmovi i danas utjecajni jer je bio vrhunski komičar jedan od najvećih filmskih autora. Bowman Dodgson (1931) navodi kako je Chaplin prvenstveno htio nasmijati publiku svojim filmovima.

3.3. *CHAPLINOV UTJECAJ NA MODERNI FILM*

Ono što je posebno obilježilo Chaplinove filmove te mu omogućilo posebnu povezanost s publikom jest njegov veoma poznat i popularan lik skitnice. Horrall Andrew navodi kako nijedan drugi lik nije toliko često imitiran niti se s njim toliko često poistovjećivalo kao s likom skitnice.⁹ Taj dobro poznati lik ismijavanjem svoje patnje često je znao nasmijati svoju publiku s obzirom na to da je, prema Georgeu

⁹ <http://chaplin.bfi.org.uk/programme/conference/pdf/chaplin-conf-schedule.pdf> (22.7.2020.)

Emanu Vaillant, smijeh obrambeni mehanizam koji omogućuje ljudima istraživanje bolnih tema.

Njegove komedije i filmovi transformirali su kinematografiju, posebice komediju. Njegovi filmovi nasmijavali su publiku na razne načine, a Charlie Chaplin znao je to dobro iskoristiti. Trotter David (2007) navodi kako je Charlie Chaplin primjenom imitacije u glumi imao veliki utjecaj na moderni film. Charlijeva imitacija uključivala je imitaciju drugih osoba, ali i samog sebe. Moderni film često se veže i uz Chaplinovu upotrebu pseudopara koji je postao popularan i u modernističkoj književnosti. McGowan Todd (2016) u svom članku piše o važnosti Chaplinovih filmova te o njegovu utjecaju na razvoj filma kakav danas poznajemo.. Da je taj lik prepoznatljiv po tome što je on bogat čovjek u košulji, izgubio bi svoj komični aspekt koji dobiva time što je to odjeven u trošnu odjeću. Također, Ghalia Sonia (2017) u svom članku piše o sličnim navodima.. Kino kao novi oblik zabave, prilagođen te obogaćen elementima humora, tjeskobe, straha te svim ostalim činiteljima koji su na izravan ili neizravan način uključeni u film, nije odmah prepoznat kao mjesto konzumacije umjetnosti. Većina rasprava u ranim desetljećima dvadesetog stoljeća bavila se problemom uloge jezika u konstruiranju stvarnosti u filmskom i književnoj umjetnosti. Mnogi autori, primjerice, Verrone Wiliam (2011) navodi kako su modernistički filmovi, stvorili načine percepcije koji su usporedivi s modernističkim književnim tekstom.

Charlie Chaplin zakoračio je u svijet Hollywooda upravo u trenutku kada se kino počelo razvijati. Njegove filmske izvedbe pridonijele su shvaćanju modernog društva te humanizirale teškoće svakodnevnog života u tehnološki naprednom svijetu. Posebnost njegovog lika skitnice proizlazi iz nedostatka verbalnog jezika. Ono verbalno Chaplin vjerno zamjenjuje ritmom, gestikulacijom te izrazima lica.

Najveći doprinos filmskoj umjetnosti, društvu, ali i modernom filmu koji je tek trebao nastati ostvario je 1940. godine kada je nastao film *Veliki diktator*. Jeffrey Vance (2003) navodi kako je govor na kraju filma ono zbog čega je ostao posebno zapamćen. Uz potrebu za slobodom i kreativnosti u izražavanju te smjelosti i hrabrosti, Chaplin napušta svoju komičnu masku te se obraća izravno svijetu i gledateljima kako bi se svi zajedno ujedinili. Također, film *Mališan* ostao je posebice zapamćen zbog toga što se Chaplin usudio odvažiti na drugačiji sadržaj filma te je

uključio sentimentalne dijelove koje je dotada skrivao i prenosio kroz humor. Jezik i tehnike koje Chaplin koristi jesu mimika i humor. Upravo su ta dva segmenta imala veliki utjecaj na područje koje zaokupljaju modernističke misli.

3.4. MALIŠAN

Chaplinov *Mališan* nastao je 1921. godine. Njegovi crno-bijeli i nijemi filmovi i dalje su prepoznati širom svijeta, ali ovaj se film razlikuje. Za razliku od ranijih Chaplinovih filmova, ovaj film bazira se na Chaplinovoj ljubavi prema djetetu koje nema ništa ponuditi zauzvrat, osim iste te ljubavi prema liku skitnice. Publika i dalje podjednako voli ovaj film jer je spoj komedije i drame, a vjerojatno je i Chaplinovo najosobnije i autobiografsko djelo. Film se bazira na njegovu osiromašenom djetinjstvu u Londonu. Napušteno dijete biva ostavljeno od majke, prije nego što lik skitnice nalazi, a nakon brojnih dana proživljenih zajedno, skitnica i dijete postaju vrlo bliski. Kombinacija dvaju događaja u njegovu životu, onog tragičnog -smrti njegova djeteta te sretnog - slučajnog susreta s Jackie Coogan, navelo ga je na pisanje priče o napuštenom djetetu te usamljenom skitnici. Cilj filma nije bio negiranje gubitka već promišljeno proučavanje boli iz različitih perspektiva. Koristeći različite stilske figure te različita izražajna sredstva, uključujući i metaforu, Chaplin je ovim filmom kreirao novo razumijevanje filma kao umjetnosti, a ne samo sredstva zabave. Film „*Mališan*“ danas se vrlo često koristi u odgojno-obrazovne svrhe te ima velik utjecaj na djecu, njihovo razmišljanje te doživljavanje crno-bijelog i nijemog filma.

O filmskom stvaralaštvu Charlieja Chaplina mnogo govori Chaplinov citat koji glasi: „Život je tragedija kada se gleda u krupnom planu, a komedija kada se gleda iz široka plana.“¹⁰

¹⁰ <https://www.goodreads.com/quotes/121883-life-is-a-tragedy-when-seen-in-close-up-but-a> (22.7.2020.)

Slika 1. Plakat filma *Mališan*

4. METODIČKA RAZRADA FILMA *MALIŠAN*

Film *Mališan* vrlo je popularan za projiciranje u odgojno-obrazovnim institucijama. S obzirom na to, metodička razrada i način provođenja aktivnosti povezanih uz taj film od iznimne su važnosti. Bitno je uključiti tri vrste aktivnosti. Prva aktivnost odnosi se na motivaciju djece prije samog gledanja filma, druga nakon gledanja filma – u prostorima vrtića te treća nakon odlaska kući – u prostoru obiteljskog doma.

Aktivnost su namijenjene djeci predškolske dobi, pretežito šestogodišnjoj djeci.

Zadaće:

1. RAZVOJNE

a) Emocionalni i socijalni razvoj:

- Razumijevanje vlastitih osjećaja i poštivanje osjećaja drugih
- Poticanje samostalnosti i odgovornosti djeteta
- Razvijanje koncentracije i pažnje kod djeteta
- Razvijanje sposobnosti rješavanja problema

b) Tjelesni i psihomotorni razvoj

- Razvijanje samostalnosti djeteta u aktivnostima koje djetetu rad cijelog tijela
- Razvijanje motorike
- Osiguravanje ispunjavanja potrebe djece za kretanjem

c) Govor, komunikacija i izražavanje

- Podržavanje potpune samostalnosti govornih i drugih oblika komuniciranja
- Poticanje govora, neverbalnih oblika razgovora, različite vrste komuniciranja
- Razvijanje sposobnosti dramatizacija i pantomime
- Razvijanje pozitivnog odnosa djece prema različitim oblicima umjetnosti.

2. KONTEKSTUALNI UVJETI

a) Socijalni

- Promoviranje interakcije i komunikacije djece
- Međusobno učenje

b) Prostorni

- Dovoljno velika soba dnevnog boravka, sličnija radionicama koja će djeci omogućiti slobodno kretanje prostorom te manipulaciju materijalom kao i istraživanje prostora

c) Materijalni

- Bogat i promišljen izbor materijala
- Otvorene police.

I. AKTIVNOSTI PRIJE FILMA

Aktivnosti koje će se odvijati prije projekcije filma strukturirane su u dvije skupine. Jedna se odnosi na zajednički rad sve djece, a druga na samostalni rad s obzirom na svojevuljan izbor svakog pojedinačnog djeteta.

Zajednička aktivnost uključuje vođenu fantaziju. Vođena fantazija jedna je od mentalnih vježbi opuštanja u kojoj se djeci umirujućim glasom prepričava unaprijed pripremljena priča prilikom koje djeca moraju zatvoriti oči te zamišljati da se nalaze u priči. U ovom slučaju, priča koja bi bila uvodna zajednička aktivnost, a odnosi se na vođenu fantaziju, smještena je unutar velike šume. U nastavku slijedi pripremljena priča koja bi kao takva bila ispričana djeci.

„Sada ćete svi zajedno zatvoriti oči te ćete sa mnom poći na zamišljeno putovanje. Nakon putovanja, otvorit ćete oči pa ćete nacrtati kako je izgledao vaš put kroz šumu. Sada se slijepo namjestite i poslušajte priču koja će vas odvesti negdje daleko. Udahnite duboko nekoliko puta i opustite se, ali ne zaboravite da je ovo putovanje samo vaše.

Nalazite se na ulazu u veliku šumu, bogatu raskošnim drvećem, šarenim cvijećem i prekrasnim pticama. Ulazite u šumu te se divite crvenim ružama, žutom maslačku i prekrasnoj zelenoj travi koja je toliko gusta i raskošna. Nakon što se osjetili mekoću trave, pomirisali prekrasno cvijeće, pred vama se stvori mala životinja. Toliko sitna i prepuna lijepih šara da bi je svatko poželio za kućnog ljubimca. Polako joj se približavate s osmijehom na licu, ali kada ste joj prišli najbliže što ste mogli, ona vam se obrati. Iznenađujućim pogledom pokušate joj odgovoriti, ali shvatite kako

riječi iz vaših usta ne izlaze. Pomislite kako vas ona možda ne razumije, ali onda shvatite kako to sigurno nije točno jer ipak vi nju razumijete. Na to vas ona upita: „Zašto te vidim u crno-bijeloj boji?“ Vi joj sliježete ramenima jer čak i da joj možete odgovoriti, na to ne znate odgovor. Nakon određenog vremena nastavljate put, ali mala životinja koju ste ranije sreli kreće za vama. Ne obazirete se na nju te joj dopuštate da nastavi putovanje s vama.

Put kroz šumu bio je prepun različitih doživljaja koje ste doživjeli s vašim novim prijateljem. Iako ste vi cijelim putem kroz šumu u očima male životinje bili crno-bijeli, a ona vas nije mogla čuti, lako ste se sporazumjeli. Na pitanja vašeg novog prijatelja vi ste odgovarali pokretima tijela, a životinja je vas, bez obzira na to što vas nije vidjela u različitim bojama, zavoljela te odlučila poći s vama. Nakon što se izašli iz šume, životinja vas pogleda i reče: „Hej, pa ja tebe vidim u boji“, a vi je pokušate upitati: „Stvarno?“ sjetivši se kako ne možete, ali riječi ipak izađu iz vaši usta. Vašoj sreći nije bilo kraja. Odlučili ste dati ime vašem novom malom prijatelju, a šumu u kojoj ste započeli putovanje nazvali ste „Začarana šuma“. Okrenite se još jednom sa svojim novim prijateljem prema šumi i pogledajte je pažljivo. Što vidite? Je li šuma velika ili mala? Ima li puno čudnih životinja i koje su boje? Kako ste se osjećali u šumi, a kako se osjećate sada kada ste iz nje izašli? Jeste li sretni s novim prijateljem? Koje ste mu ime dali?

Kada ste gotovi, molim vas otvorite oči i zapamtite što ste sve vidjeli i kako ste se osjećali. Sada bih vas zamolila da nacrtate što ste vidjeli, obojite svoje crteže onako kako ste ih vidjeli u „Začaranoj šumi“ i napišete ime svojeg novog prijatelja. Ako vam je lakše, možete nacrtati i više crteža koje ćete kasnije prikazati kao niz slika upravo onako kako je tekao i „film“ u vašoj glavi.

AKTIVNOSTI PO CENTRIMA:

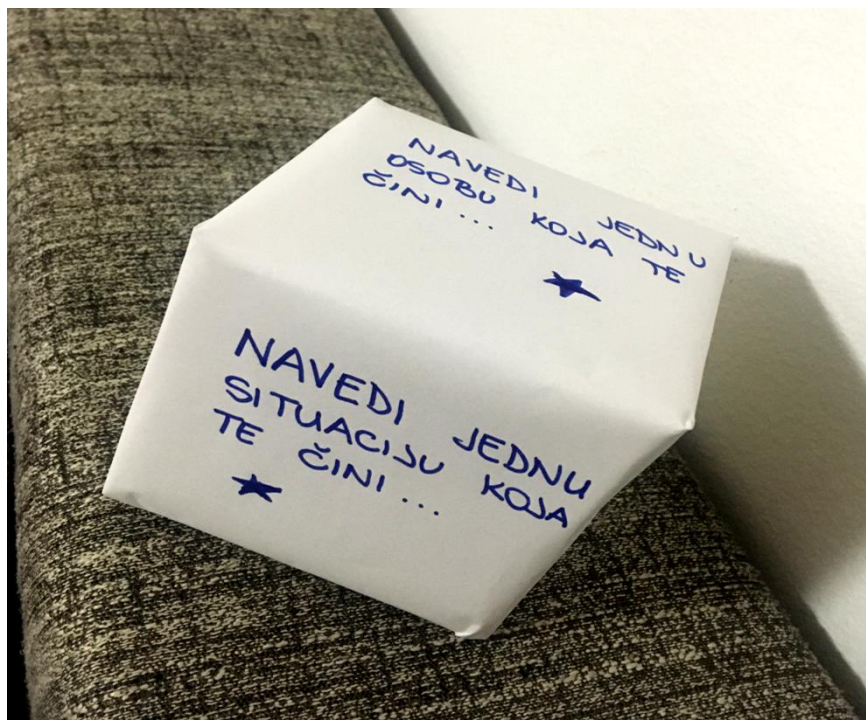
- a) centar za likovno izražavanje i stvaranje

Obiteljski crtež – Tonska modulacija crne i bijele boje

U crno bijeloj tehnici s tušem, djeca moraju nacrtati lice osobe iz njihove obitelji koju sami odaberu te kasnije moraju objasniti zašto su baš tu osobu odabrali.

„Igra osjećaja“

Za potrebe ove igre izrađuju se dvije kartonske kocke koje će služiti djeci u samoj igri. Na stranice jedne od kocaka pišu se nedovršene rečenice poput: „Navedi jednu stvar, osobu ili situaciju koja te...“, a na drugu kocku pišu se osjećaji. Tako će djeca kada bace obje kocke morati navesti jednu situaciju, osobu ili stvar koja ih, primjerice, čini sretnima.

b) istraživačko-spoznajni centar

Crno-bijela i šarena kiša

Pribor koji je potreban za ovu aktivnost jesu boce s vodom, ulje, jestive boje, kapaljka i lijevak. Djeca u ulje ulijevaju različite boje miješajući ih kako bi dobili što šarenije ulje. Nakon toga, kroz lijevak se ulje ulijeva u boce s vodom te djeca gledaju proces spajanja i razdvajanja ulja i vode, kao i proces stapanja šarenih boja koje dospijevaju u vodu. Nakon toga u drugu bocu potrebno je zajedno umiješati crnu i bijelu boju kako bi djeca uvidjela kako izgleda kada se pomiješaju različite boje, a kako kada se pomiješaju crna i bijela zajedno. Tijekom aktivnosti poželjno je razgovarati s djecom o načinima na koji ulje i voda djeluju zajedno, sviđa li im se više spoj šarenih boja ili crne i bijele, kako im izgledaju i slično.

Slikanje s pjenom

Za ovu je aktivnost potreban plitki tanjur, pjena za brijanje, prehrambena boja te papir. Na plitki tanjur potrebno je staviti pjenu kako bi pokrila cijeli tanjur te bila dovoljno visoka. Zatim djeca mogu iskoristiti prehrambene boje te ih umiješati u pjenu za brijanje na način na koji oni žele. Nakon što se osuši, pjena se može ukasiti crtanjem različitih životinja i predmeta. Tako izrađena pjena s bojama koristit će se kasnije u aktivnostima nakon obrade filma.

c) centar za matematiku i manipulativne igre

„Slagalice emocija“

Za ovu aktivnost potrebno je izraditi kartonske kocke koje će imati utore kao *puzzle* kako bi djeca mogla spojiti dvije kocke koje pripadaju zajedno. Na svakoj kocki nalaze se slike ljudi s izrazima lica i različitih emocija. Zadatak djece je da spoje kocke koje sadrže različite likove, ali s istim izrazima emocija. Primjerice, na jednoj kocki nalazi se slika muškarca koji se smije te je zadatak djeteta da spoji kocku sa slikom žene koja je smije.

d) centar za obiteljske i dramske igre

Igra „Zrcalna pantomima“

Sva djeca trebaju se skupiti na jednom mjestu te stati u dvije kolone jedna pored druge. Zatim se svako dijete treba okrenuti prema drugom djetetu tako da si međusobno vide lice. Igra se igra na način da prvo svako dijete iz jedne kolone,

jedno po jedno, pantomimom objašnjava određeni osjećaj koji izvuče iz kutije u kojoj se nalazi kocka s nacrtanim osjećajima. Dijete koje stoji nasuprot mora oponašati taj osjećaj. Na kraju, te nakon što oba djeteta odglume, dijete koje je oponašalo mora reći o kojem se osjećaju radi. Ako ne zna, ostali mu mogu pomoći.

Prije samog početka prikazivanja filma potrebno je upoznati djecu s filmom, postaviti im pitanja vezana uz crno-bijeli film, pitanja o Charlieju Chaplinu te im dati potrebne informacije o razdoblju u kojem je film sniman te objasniti zašto je sniman crno-bijelom tehnikom, ali i zbog čega u filmu nije zastupljen govor.

Nakon filma, a prije početka sljedećih aktivnosti, potrebno je osigurati određeni vremenski period za emocionalnu stanku.

II. AKTIVNOSTI NAKON FILMA

RAZGOVOR O FILMU

Prvo je potrebno provesti razgovor s djecom o samoj radnji filma te o njihovu shvaćanju radnje.

Mislite li da bi film bio drugačiji da je u boji i zašto?

Mislite li da bi se film drugačije završio da su se likovi sporazumijevali riječima?

Je li lik Skitnice pravi dječakov otac?

Što mislite o nepodopštinama koje su Skitnica i Mališan radili?

Je li vam se više svidio lik Skitnice ili lik Mališana?

Mislite li da je Skitnica ipak zavolio Mališana i obrnuto?

Što biste vi učinili da ste na mjestu Skitnice?

Mislite li da je Skitnica pravilno postupio preuzevši brigu o Mališanu?

BOJA U FILMU

Kako bi djeca upoznala crno-bijele filmove potrebno je o njima razgovarati.

Potrebno je djeci postaviti pitanja o tome jesu li ikada gledali crno-bijeli film te koji, zatim je li im se film svidio te sviđa li im se više film u boji ili crno-bijeli film.

Zatim bismo zajedno proveli aktivnost s prethodno izrađenim naočalama. Naočale bi bile napravljene od tvrdog papira te bi na jednom oku od plastificiranog materijala bilo napravljeno „staklo“ u boji, a na drugoj strani „staklo“ uz pomoć kojeg bi djeca vidjela svijet crno-bijelo. Zatim bi djeca prolazila sobom dnevnog boravka u vrtiću te gledala na jedno i na drugo oko kroza „stakla“ različitih boja kako bi uvidjela različitosti predmeta s obzirom na boju koju vide.

GLAZBA U FILMU

Razgovor o glazbi u filmu provodi se uz glazbene isječke iz filma koji sviraju tiho u pozadini. Djeca trebaju razmisliti o tome kako je glazba utjecala na film i jesu li je posebno doživjeli.

Nakon toga, provodi se aktivnost u kojoj se prvo djeci puštaju kratki isječci skladbi iz filma kako bi ih djeca ponovo osvijestila. Nakon toga, djeca se dijele u skupine dobrovoljno, a njihov je zadatak odglumiti bilo koju scenu s obzirom na glazbu koja im se pušta. Također, djeca mogu izmišljati svoje scene koje će glumiti prilikom slušanja glazbe koja svira u pozadini, a ujedno mogu i pantomimom odglumiti scenu u skladu s glazbom iz filma.

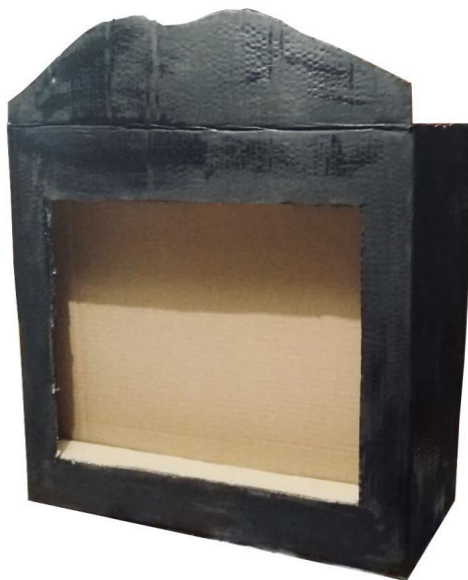
AKTIVNOSTI PO CENTRIMA:

- a) centar za likovno izražavanje i stvaranje

***Kamishibai* predstava**

Aktivnost se provodi na način da odgojiteljica samostalno ili zajedno s djecom (ovisno o vremenu kojeg imaju na raspolaganju) napravi televizor izrađen od kartona koji ima izrezanu prednju stranu u kojoj će se prikazivati različiti crteži. Na temelju gledanog filma svako dijete treba napraviti jedan crtež u crno-bijeloj tehnici koji će prikazivati jednu od scena koju su vidjeli u filmu. Nakon gotovih crteža, svi će zajedno osmisliti priču koju će pričati uz prikazivanje crteža na kartonskom televizoru.

Također, ovu aktivnost djeca mogu napraviti i prikazujući crteže u boji te na temelju tog vidjeti koje razlike primjećuju kada se prikazuju crteži u boji i crno-bijeli crteži.

- b) istraživačko-spoznajni centar

Slikanje s pjenom

Ranije korištena pjena koristit će se i u ovoj aktivnosti. Pjenu koju su djeca obojala u različite jestive boje služiti će za aktivnost s glazbom. Obojena pjena raspoređuje se po stolu te svako dijete stane uz stol tako da ima mjesta za crtanje s rukama po pjeni. U pozadini se puštaju skladbe različitog intenziteta, primjerice Vivaldijeva *Godišnja doba* te djeca moraju zatvorenih očiju crtati po pjeni u ritmu glazbe koji osjećaju. Također, nakon svake skladbe potrebno je provesti razgovor o načinu na koji su se djeca osjećala kada su bila izložena određenoj skladbi te na što ih ona podsjeća.

- c) centar za matematiku i manipulativne igre

Fenakistoskop

Fenakistoskop sastoji se od dva diska koji na sebi imaju različite slike na rubnom dijelu te u sredini. Zadatak djece je okretati disk sa slikama kako bi se dobila iluzija pokreta, a sam fenakistoskop sastojao bi se od crno-bijelih slika čovjeka koji trči. Nakon promatranja ove optičke igračke, djeca bi trebala objasniti jedna drugima što su vidjela te kako im se svidjelo viđeno.

- d) centar za obiteljske i dramske igre

Ozvučavanje filma

Djeci se ponovo puštaju određene scene filma *Mališan* koji djeca trebaju ozvučiti. Scene im se prvo puštaju kao ponavljanje onog što su djeca vidjela kako bi bolje usvojila radnju. Nakon toga, svako dijete dobiva ulogu jednog od likova iz filma kojeg, kada se pojavi na ekranu, trebaju verbalno oponašati, odnosno ozvučiti.

Također, jedna od aktivnosti koja se može provesti jest da se djeci puste scene iz filma *Mališan* te ih djeca zajedno trebaju ozvučiti, ali ne koristeći verbalni jezik, već isključivo zvukove/glasove koje stvaraju bez uporabe riječi.

Charlie Chaplin „Smiješi se“

Obrada i analiza popularne pjesme Charlieja Chaplina.

Uglazbio: Charlie Chaplin.

Tekst: John Turner i Geoffrey Parsons

Prvo se s djecom provodi razgovor o Chaplinovu glazbenom utjecaju na filmove te ih se upoznaje s načinima njegova rada, točnije, na koji je način snimao filmove, kojim žanrom se bavio i slično. Nakon toga, djeci se čita jedna od najpopularnijih

Chaplinovih pjesama koju je sam uglazbio te im se nakon toga pušta i izvedba na engleskom jeziku. Nakon toga s djecom se provodi analiza teksta pjesme. Prvo im se postavlja pitanje što misle o pjesmi te koja je pouka pjesme. Vrlo je važno pitati djecu misle li da je potrebno sakrivati tugu i strah te zašto. Od iznimne je važnosti objasniti djeci kako uvijek treba biti pozitivan te uvijek vjerovati kako se može naći neko rješenje, ali da je isto tako od iznimne važnosti ne sakrivati tugu i strah te uvijek razgovarati o svojim osjećajima s osobama kojima vjerujemo, bez obzira na to jesu li ti osjećaji sretni ili tužni.

*Nasmiješi se, iako te srce boli,
Nasmiješi se, iako se sve lomi.
Kad na nebu ima oblaka,
Proći će,
Ako se nasmiješiš.
Unatoč svom strahu i tuzi,
Nasmiješi se i možda sutra,
Otkriješ kako je život i dalje vrijedan.
Ako samo,
Osvijetliš lice radošću,
Sakriješ svaki trag tuge,
I iako je suza možda nikad bliža,
To je vrijeme kada moraš pokušati.
Osmjehni se jer kakva je korist od plakanja,
Otkrit ćeš da je život i dalje vrijedan,
Ako se samo,
Nasmiješiš iako te srce boli.*

III. AKTIVNOSTI S RODITELJIMA

Nakon brojnih uvodnih te aktivnosti vezanih uz obradu filma *Mališan*, u sam projekt mogu se uključiti i roditelji. Ako djeca pokažu veliku zainteresiranost za daljnjim aktivnostima, moguće je usmjeriti aktivnosti za rad kod kuće. Također,

projekt se može smatrati i vrstom radionice jer su roditelji uključeni u rad s djecom, a ujedno se jača i partnerstvo između odgojno-obrazovne ustanove i roditelja.

Prvi zadatak koji je moguće koristiti u te svrhe jest taj da djeca zajedno s roditeljima moraju napraviti plakat na kojem će kroz različita filmska razdoblja prikazati razvoj crno-bijelog i nijemog filma te filma u boji i zvučnog filma. Na plakatu se mogu nalaziti različite godine te njihove posebnosti, a ujedno i različiti crteži koje djeca sama nacrtaju te objašnjenja vezana uz njih same.

5. POLOŽAJ FILMA U SUSTAVU UMJETNOSTI I MEDIJA

Film je danas umjetnost, ali i jedan od medija. Đorđić (2016) u svom radu govori o povezanosti filmske umjetnosti s književnošću, likovnom umjetnošću te glazbom. Tome svjedoči i činjenica kako se unutar filma isprepliću sve navedene umjetnosti, a vrlo često se i razna književna djela adaptiraju čime postaju djelima filmske umjetnosti. Turković (1996) navodi kako je s godinama film postao vrstom umjetnosti. Također, navodi kako se film očituje u funkciji zabave te umjetnosti, ali i sredstvima javnog priopćavanja te kulturnoj industriji.

Pojava filma i televizije može se također sagledati i kroz povijesni segment jer: „Ima određenih sličnosti između pojave pisma u odnosu na govorni jezik i pojave televizije u odnosu na film“ (Turković, 1996; 135). Pismo kao sredstvo prijenosa informacija doprinijelo je otvaranju novih mogućnosti pa je samim tim i televizija kao sredstvo prijenosa informacija putem medija smatrana ključnim za daljnji razvoj filma.

McLuhan Marshall (2008) govori o filmu kao mediju te ujedno i poruci. Prema njemu, mediji se dijele na hladne i vruće, ovisno o tome koliko osjetila sudjeluje u primanju informacije i poruke u odnosu na pojedini medij. „Svaki vruć medij dopušta manje sudjelovanja nego hladan, kao što predavanje manje pridonosi sudjelovanju nego kakav seminar, a knjiga manje nego razgovor. Pojavom tiska, mnogi prijašnji oblici bili su isključeni iz života i umjetnosti, a mnogi su pak dobili neobičnu novu snagu“ (McLuhan, 2008; 25). Također, McLuhan smatra vrućim medijima one medije koji od gledatelja iziskuju manju participaciju, ali veću stimulaciju. Ono što film čini sličnim ostalim medijima jest ograničeno vrijeme. Točnije, svaki film ima svoj početak i kraj. Samim tim nemoguće je pokrenuti film prije njegova početka te ga je nemoguće nastaviti gledati nakon njegova kraja. Također, osim vremenskog intervala, ono što razlikuje svaki film zasebno jesu svjetlina, pokret i montaža. Svjetlina, osim što može utjecati na film u boji, može utjecati i na crno-bijeli film u pogledu gradacije svjetlosti na slici.

Braća Lumière smatraju se autorima prvog filma u povijesti, a autorica Suarez Isabel (2012) navodi kako su tada glumci vrlo često ismijavali sami sebe čime su svoje uloge te sam film učinili još smješnijim gledateljima. Što se tiče daljnjeg razvoja

filma, Georges Méliès iskoristio je filmske trikove te sredstva kojima se služi kazalište, čime je unaprijedio dotadašnji film. Za razliku od Mélièsa, u cilju odvajanja filmske od kazališne umjetnosti, Griffith u film unosi nova obilježja poput sporije radnje, filmskog vremena i slično. Jednim od najvećih glumaca u povijesti filma smatra se Charlie Chaplin. Chaplin je nazvan jedinim genijem filma koji je utemeljio filmsku glumu kao umjetnost. Bez upotrebe govora i zvuka, svojim je tijelom uspio dočarati ono verbalno neverbalnim.¹¹ Verbalno i vizualno usko je povezano s funkcijom umjetnosti filma. Prema Turkoviću (2010), filmska se umjetnost nadovezala na likovne umjetnosti, to jest na fotografiju, zatim i na kazalište, a nedugo zatim i na književnu umjetnost uvođenjem narativnosti. Nakon toga, film je postao i dio glazbene umjetnosti nakon uvođenja filmske glazbe. Dakle, može se reći kako je film skup svih ostalih umjetnosti jer nijedna druga umjetnost osim filma ne sadrži sve navedene vrste umjetnosti, a opet je posebna umjetnost koja ima svoj jezik drugačiji od svih ostalih umjetnosti. Kulturna je industrija također utjecala na razvoj filma. Film se kao medij počeo razvijati upravo pomoću industrije. Industrija koja se temeljila na razvoju znanosti, a s druge strane stvaranju masovnog društva, koristila je film kao sredstvo komunikacije. Također, Turković (2010) navodi kako se tijekom nijemog filma film razvijao kao industrijska grana te je na temelju toga stjecao popularnost među publikom širom svijeta.

Arnheim Rudolf (1962), u svojoj knjizi u kojoj objašnjava film iz perspektive umjetnosti, navodi kako dio publike i dalje ne smatra film vrstom umjetnosti. Razlog tome je, kako on navodi, činjenica da film navodno ne stvara ništa novo nego prikazuje stvarnost mehanički. Tome se protive brojni autori, pa i sam autor ove knjige, navodeći kako film, kao i sve druge vrste umjetnosti, sadrži izražajna sredstva kojima postiže to da film postane umjetnošću.

¹¹ <https://hrvatskiporebiblog.wordpress.com/medijska-kultura/267-2/utemeljitelji-filmske-umjetnosti/> (25.7.2020.)

ZAKLJUČAK

S obzirom na sve navedene teorijske podatke i podatke iz prakse koji se odnose na uporabu crno-bijelog filma u ustanovama ranog i predškolskog odgoja, posebice filma *Mališan*, vidljivo je kako se film počeo aktivnije koristiti u odgojno-obrazovnim ustanovama. Također, mogu zaključiti kako se uvođenjem *Kurikuluma za rani i predškolski odgoj i obrazovanje* počelo davati na značaju razvoju kulturne svijesti i izražavanja, kao i medijskoj pismenosti. Medijska pismenost važna je ne samo za odgojitelje već i za djecu te ju je kao takvu važno razvijati i unutar i izvan ustanova ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja. S obzirom na to da su mediji podložni manipulaciji potrebno je odabrati kvalitetan sadržaj koji će se djeci prikazivati. U odgojno-obrazovnim ustanovama, od ustanova ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja pa sve do školskih obrazovnih ustanova, nerijetko se koriste filmovi Charlieja Chaplina. Ranije spomenuta istraživanja koja su provedena u predškolskim ustanovama, navode kako djeca pozitivno reaguju na filmove Charlieja Chaplina te filmove općenito. Također, uporaba filmova u odgoju i obrazovanju trebala bi uključivati razgovor te motivaciju, kao i unaprijed određene razvojne ciljeve. Osim toga, potrebno je unaprijed osmisliti aktivnosti te izraditi poticaje samostalno ili s djecom, i to takve poticaje koji će služiti razvoju djece. Kako bi to bilo moguće postići, potrebno je stalno obrazovati se te unaprjeđivati svoje znanje i kao odgojitelja i kao profesionalca u području odgoja i obrazovanja djece.

LITERATURA:

Anwar, H. (2004). *The Art and Science of Cinema*. New Delhi: Atlantic. Dostupno na:

<https://books.google.hr/books?id=HiA3X6RLLnYC&printsec=frontcover&hl=hr#v=onepage&q&f=false> (1.7.2020.)

Arnheim, R. (1962). *Film kao umetnost*. Beograd: Narodna knjiga.

Bowman, D. (1931). *Charlie Chaplin, his life and art*. New York: The John Day Co. Dostupno na:

<https://archive.org/details/charliechaplinhi00bowm/mode/2up> (11.7.2020.)

<https://books.google.hr/books?id=7CYJUwg69KsC&printsec=frontcover&dq=sound+in+the+cinematography&hl=hr&sa=X&ved=2ahUKEwi7jJK1ypfqAhWNsKQKH WQLAVAQ6AEwAnoECAIQAg#v=onepage&q=sound%20in%20the%20cinematography&f=false> (5.7.2020.)

Buscombe, E. (1978). *Sound and Color, Movies and Methods, Volume II: An Anthology*. Los Angeles/London: University of California Press.

Dixon, Wheeler W. (2015). *Black and White Cinema: A Short History*. New Jersey. Rutgers University Press.

Đorđić, A. (2016). Nastava filmske umjetnosti u srednjoj školi. *Hrvatski : časopis za teoriju i praksu nastave hrvatskoga jezika, književnosti, govornoga i pismenoga izražavanja te medijske kulture, Vol. 14 No. 1*. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/282923> (25.7.2020.)

Falamić, M. (2012). Od priče do filma u sedam koraka. *Dijete, vrtić, obitelj Vol. 18 No. 68, 2012*. Dostupno na:

<https://hrcak.srce.hr/file/183100> (11.7.2020.)

Ghalian, S. (2017). Tramping it out: Charlie Chaplin and the Modern. *Rupkatha Journal on Interdisciplinary Studies in Humanities. Vol. 9, No. 2*. Dostupno na:

https://www.researchgate.net/publication/319299672_Tramping_it_out_Charlie_Chaplin_and_the_Modern (20.7.2020.)

- Jeffrey, V. (2003). *Chaplin: Genius of Cinema*. New York: Harry N. Abrams.
- Kuriyama, C. (1992). Chaplin's Impure Comedy: The Art of Survival. *Film Quarterly* 45 (3): 26–38. Dostupno na:
<https://online.ucpress.edu/fq/article-pdf/45/3/26/127085/1213221.pdf> (20.7.2020.)
- Kerner, M. (1989). *The Art of The Sound Effects Editor*. Oxford, United Kingdom.
- Lossef, N.; Doctor, J. (2007). *Silence, Music, Silent Music*. London i New York: Ashgate Publishing. Dostupno na:
https://books.google.hr/books?id=PzkrDwAAQBAJ&printsec=frontcover&dq=silence+music+silent+music+pdf&hl=hr&sa=X&ved=2ahUKEwjpnM_rh_DqAhWS2qQKHARkDCcQ6AEwAHoECAEQAg#v=onepage&q&f=false (6.7.2020.)
- Malović, S.; Maletić, F.; Vilović, G.; Kurtić, N. (ur.). (2014). *Masovno komuniciranje*. Zagreb: Golden marketing - Tehnička knjiga.
- McGowan, T. (2016). The Location of Silent Comedy: Charlie Chaplin's Outsider and Buster Keaton's Insider. *Quarterly Review of Film and Video*. 33:7, 602-61. Dostupno na:
https://www.academia.edu/37122408/The_Location_of_Silent_Comedy_Charlie_Chaplins_Outsider_and_Buster_Keatons_Insider (15.7.2020.)
- McLuhan, M. (2008). *Razumijevanje medija*. Zagreb; Golden Marketing- Tehnička knjiga.
- Međunarodni znanstveno-stručni skup (2017). *Zbornik radova*. Sisak: Dječji vrtić Sisak Stari. Dostupno na: <http://dvss.hr/ea/wp-content/uploads/2017/12/zbornik-radova-medunarodni-znanstveno-strucni-skup-sadasnjost-za-buducnost-odgoja-i-obrazovanja-mogucnosti-i-izazovi-1.pdf> (10.7.2020.)
- MZOS (2014). *Nacionalni kurikulum za rani predškolski odgoj i obrazovanje*. Dostupno na: <https://www.azoo.hr/images/strucni2015/Nacionalni-kurikulum-za-rani-i-predskolski-odgoj-i-obrazovanje.pdf> (8.7.2020.)
- Peterlić, A. (1996). *Umijeće filma: Esejistički uvod u film i filmologiju*. Zagreb: Hrvatski filmski savez.

Peterlić, A. (2018). *Osnove teorije filma*. Zagreb: Akademija dramske umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu.

Pramaggiore, M.; Wallis, T. (2005). *Film: A Critical Introduction*. London: Laurence King Publishing. Dostupno na:

Reay, P (2004). *Music and Film: Soundtrack and Sinergy*. London i New York: Wallflower.

Sayers, J. (2011). *Encyclopedia of creativity 2nd Edition*. USA: Elsevier. Dostupno na:

https://www.academia.edu/37795128/Chapter_272_Sir_Charles_Spencer_Chaplin

(20.7.2020.)

Sindik, J. (2012). *Kako roditelji percipiraju utjecaj medija na predškolsku djecu? Medijska istraživanja*, 18 (1), 5-33.

Trotter, D. (2007). *Chaplin and Imitation*. Blackwell Publishing.

Turković, H. (1996). *Umijeće filma. Esejistički uvod u film i filmologiju*. Zagreb: Hrvatski filmski savez

Turković, H. (2010). *Nacrt filmske geneologije*. Zagreb: Matica hrvatska.

Turković, H. (2012). *Razumijevanje filma*. Zagreb: Društvo za promicanje književnosti na novim medijima. Dostupno na:

<https://elektronickeknjige.com/knjiga/turkovic-hrvoje/razumijevanje-filma/>

(1.7.2020).

Verrone, W. (2011). *The Avant-Garde Feature Film A Critical History*. Jefferson, North Carolina, and London. McFarland & Company Inc. Publishers.

Znanstveno stručni skup (2018). *Zajedno rastemo – redefiniranje prakse i teorije ranoga i predškolskoga odgoja*. Čakovec: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu; Dječji vrtić „Cvrčak“ Čakovec. Dostupno na:

<http://dv-cvrcak.hr/wp-content/uploads/2018/04/ZBORNİK.pdf> (10.7.2020.)

Izjava o izvornosti diplomskog rada

Izjavljujem da je moj diplomski rad izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istog nisam koristio drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.

(vlastoručni potpis studenta)